

Anadolu Dokumalarında Motif Felsefesi

Aydın UĞURLU
Y.Doç.Dr.

Mimar Sinan Üni. Güzel Sanatlar Fak. İSTANBUL

Anadolu yüzey süslemelerinin motif, biçim, sembol, renk, kavram ve düzenlemelerini çözümlemeye çalışmak geleneksel sanatlarımıza yeni yaklaşım boyutları getirecektir. Bu yazıda Anadolu'da kullanılan dokuma motiflerinin bilinen matematik denge ve uyum değerleri yanında, o motifleri yapanların kültürü ve dünya görüşleri de tarihsel perspektifi içinde ele alınarak incelenmektedir. Günümüz teknolojisinin sağladığı olanaklar, sanayi ürünlerini gitikçe artan ölçüde estetik değerlere yaklaştırmaktadır. Bu açıdan dokuma üretimini sanatsal yönde destekleyecek çalışmalar önem kazanmaktadır. Bu çerçevede tekstil ürünlerinde kullanılacak motiflerin geleneksel temellerden uzaklaşıp yozlaşmalarını önlemek de tekstil üretimine bir ölçüde katkı sağlayacaktır.

FIGURING PHILOSOPHY IN THE ANATOLIAN WOVEN FABRICS

Trying to analyse the figure, form, symbol, colour, concept and arrangement of the surface ornamentations of Anatolia will bring about new dimensions of approach to our traditional arts. In this article, along with the well-known values of mathematical balance and accord of the woven figures (motifs) used in Anatolia, the culture and philosophy of life of those who created these figures are examined by considering them in their historical perspectives.

The possibilities that today's technology provide are pushing the industrial products more closely to aesthetic values by an ever increasing measure. From this viewpoint, works that will support the weaving production in the artistic direction are gaining importance. In the same context, the prevention of the motifs to be used in the textile products from going away from its traditional roots, thus becoming deteriorated, will in some way contribute to the textile production.

1. GİRİŞ

Bir sanat kültürüne yakınlaşma, o konuyla ilgili bütün etkinliklerin anlaşılması ve bunları bütünleyen

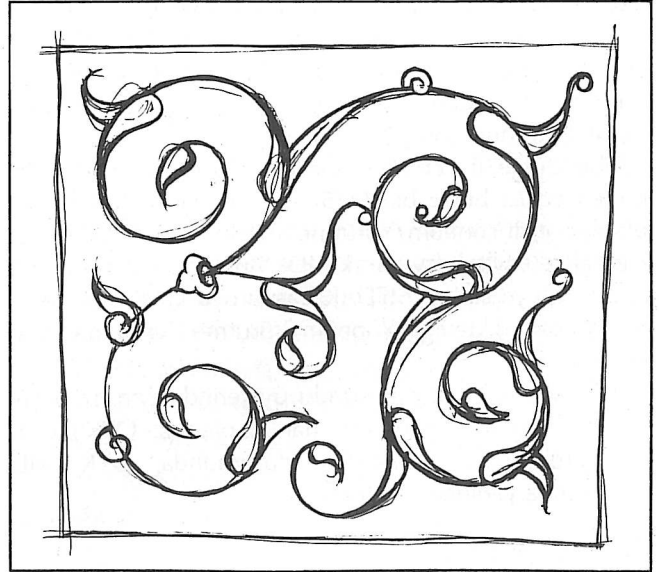
özün bilinmesi ile sağlıklı olur.

Anadolu -yüzey süslemelerinin- eski uygarlıklardan beri yapılmış olduğunu görmek, motif, biçim, sembol, renk, kavram ve düzenlemelerini çözümlemeye çalışmak geleneksel sanatlarımıza yeni yaklaşım boyutları getirecektir.

Geleneksel yüzeyleri süsleyen motifler, onları oluşturan temel ilkeler ve yüzey değerlendirme sistemleri konusunda bilinenler net olmadığı gibi, bu konuda yapılan açıklamalar da yeterli olmuyor. Örneğin, hayrat yapılarını tanıtan kitabeler, hayrat sahibini ve yapı ustasını bize bildiriyor, fakat o sözlere gizlenmiş olan tarihi bulmak için -ebced hesabını- öğrenmiş olmak nasıl gerekirse, anadoluda kullanılan motiflerin, bilinen matematik denge ve estetik uyum değerleri yanında, o motifleri yapanların kültürü ve dünya görüşleri hakkında da bilgi sahibi olunması gereklidir.

Göründüğünde başka anlamlar taşıyan, İkonografik motiflerin, toplumun ortak anlamlar yüklediği sembolik desen ve renklerin "aba anced" kullanılan geleneksel biçimlerin kökeni ve bunların yüzey düzenlerinin açıklanması, matematik, toplum bilim, sanat tarihi gibi farklı görüşlerle, zaman zaman ideolojik yönlü çözümlerle yapılıyor.

Osmanlı mekteplisi, saray özlemi doğrultusundaki eğitim sonucu akademik motifleri yüceltmış bunların dışında kalan, içtenlik ve samimiyetle yapılan süslemeleri değersiz kabul etmiştir.

Şekil 1.

Bu konuda Bedri Rahmi Eyüboğlu; "Bizim memleketimiz motif bakımından eşine dünyada az rastlanan bir zenginlik gösterir. Motif kundaktan mezar taşına kadar bizimle beraberdir. Resim ve heykelin yokluğu paahasına süsleme sanatı kollarının hepsinde bütün dünya sanatçılarını çileden çıkartan bir açıklığa, bir sadeliğe ve bu sadelik içinde sonsuz bir zenginliğe varmışız."